

Nationalparker af international kvalitet

Debatindlæg og opfordring til beslutningstagere vedrørende nationalpark-kriterier

Natur- og miljøforeningen Nepenthes, september 2005

Udarbejdet af Kenneth Buk (Biolog), Nepenthes' talsperson vedr. nationalparker

Der har for nyligt været mange diskussioner om nationalparker i Danmark, af hvilke de fleste frugtesløse kunne have været undgået, hvis alle delte en definition af, hvad nationalparker og andre fredede områder er. Der findes faktisk internationale definitioner på nationalparker og andre beskyttelseskategorier, og de anbefales endda af FN. Danmark bør anvende definitionerne til kvalitetssikring, konfliktløsning og en samlet strategi i forbindelse med nationalparker og fredninger.

Nationalpark: En international standard

The World Conservation Union (IUCN) har fastlagt definitioner for seks kategorier af fredede naturområder. Alle kategorier er områder til beskyttelse af biodiversitet, natur-ressourcer og tilknyttet kultur. De udgør et kontinuum fra maksimal beskyttelse i Natur-reservat (Kategori 1a) til Ressource-forvaltnings-områder (Kategori 6). Nationalparker er Kategori 2, og her er bevarelse af komplette økosystemer i så naturlig tilstand som muligt det primære formål, men med friluftsliv, uddannelse og videnskab som andre vigtige formål. I nationalparker er hverken beboelse eller ressourceudnyttelse som landbrug, skovbrug og jagt tilladt. Se den officielle definition på blot én side på www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/pdfs/iucncategories.pdf

Knudepunkter i grønne netværk

Andre fredede områder med lavere beskyttelsesgrad end nationalpark er også vigtige, helst som del-elementer i et netværk af fredede områder. Nationalparker kan med fordel indgå i biosfære-reservater, hvor nationalparken omgives af arts-/habitatsforvaltningsområder (Kat. 4) og fredede landskaber (Kat. 5). I forvaltningsområder gribes aktivt ind til fordel for sjældne arter eller habitater, f.eks. med gamle driftsformer. Fredede landskaber (Kat. 5) tjener beskyttelse af særligt smukke blandede natur- og kultur-landskaber, hvor både biodiversitet og bæredygtig produktion tilgodeses. Der kan f.eks. landbrug, skovbrug og jagt indgå som vigtige elementer. Med biosfæremodellen er det muligt at løse nogle af de interesse-konflikter, der er i forbindelse med de lidt større danske pilot-projektmodeller. Men det er vigtigt at holde fast i, at det er nationalparkerne, der skal udgøre store knudepunkter af komplette og naturlige økosystemer med vild, dynamisk natur, hvorfra andre fredninger forgrener sig. Danmark mangler både nationalparkerne og det grønne netværk.

Et internationalt frednings-sprog -

Med et fælles "sprog" af fredningskategorier bliver det nemmere at kommunikere og blive enige lokalt samt at forstå hinanden over grænserne i EU og videre. IUCN opfordrer derfor dets

medlemmer til at anvende dets definition på nationalparker og andre fredede områder. Det samme gør FN. Langt de fleste landes nationalparker lever da også op til definitionen i ord og handling. I mindst 22 lande har man endda været så smart at tilrettelægge fredningslovgivningen efter samtlige af IUCNs seks fredningskategorier.

- som Danmark ikke har lært sig!

IUCN er en paraply-organisation, hvori Skov- og Naturstyrelsen og de grønne organisationer er medlemmer. Vores regering har alligevel ignoreret FNs opfordring til at tilslutte sig IUCNs nationalpark-definition. Det har bl.a. medført, at Miljøministeriet ikke har løftet sin oplysningsopgave i forbindelse med nationalpark-pilotprojekterne. Det har desværre ført til, at flere af de nationalparkforslag, som Miljøministeren modtager i år, enten ikke indeholder nationalparker eller i bedste fald indeholder et alt for lille delareal, som med rette kan kaldes nationalpark.

England: "Eksempel" uden nationalparker!

I konsulent-rapporter udfærdiget på opfordring af Miljøministeriet, i artikler af Skov- og Naturstyrelsens ansatte, til konferencer og i andre sammenhænge flirter man endda med at tillemppe "det engelske nationalpark-koncept" til danske forhold. Det er Nepenthes stærk modstander af. England er nemlig det eneste europæiske land større end Danmark, der heller ikke har nogen nationalparker i international forstand. Samtlige Englands såkaldte "nationalparker" er blot fredede landskaber (IUCNs Kategori 5), som vi allerede kender dem i Danmark, og de byder derfor ikke på nogen forbedring.

IUCN eller kaos

Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og WWF Verdensnaturfonden er i august 2005 i et debatoplæg enedes om, at IUCNs definition bør være udgangspunktet for nationalparker, også i Danmark. Det er glædeligt. Desværre har man i samme debatoplæg blandet nationalpark sammen med kategorierne 4 og 5. Man taler om en "dansk nationalpark". Der er intet vundet derved. Man skaber blot yderligere forvirring om nationalparker og risiko for at begrebet bliver udvandet i Danmark og måske senere internationalt. Det er enten IUCNs definition eller kaos!

Nationalparker "af en kvalitet, der også er internationalt overbevisende"

OECD opfordrede for 6 år siden til, at vi opretter nationalparker i Danmark, netop fordi det er dét, der mangler mest i Danmarks naturfredningspolitik. Wilhjelm-udvalget gentog i 2001 behovet for sammenhængende naturområder på flere tusinde hektar med plads til naturens dynamik. Regeringen startede derfor i 2003 syv pilotprojekter med henblik på at etablere "nationalparker" og understregede i kommissorierne til styregrupperne "af en kvalitet, der også internationalt er overbevisende". Regeringen gentog i 2004 behovet for områder, der skal sikre naturens dynamik og økosystemernes processer, og lovede i 2005: "Der vil i 2006 blive fremsat forslag om oprettelse af nationalparker på baggrund af de lokale pilotprojekter".

Internationale kriterier – for national succes

Både regeringen og diverse andre interessenter må nu vedkende sig nationalpark-begrebet, som det er internationalt defineret. Forsøg på at genopfinde og sænke dets standard i Danmark af hensyn til overdreven spareiver eller kommercielle særinteresser ville være kortsigtet. Det ville være skadeligt for det udbredte ønske om styrket naturbeskyttelse, vild natur og bedre friluftsliv, for nye jobmuligheder og for vor anseelse i international miljøpolitik.

Selvplejende natur

Den vigtigste grund til at opfylde de internationale nationalparkkriterier er de fordele, det giver Danmark. En rigtig nationalpark er stor nok og har nok vilde dyr til, at den naturlige balance opretholdes. Vilde danske planteædere - kronhjorte, elge, vildsvin, bævere, vildheste og andre – vil uden fodring opretholde balancen mellem skov og åbne habitater, mellem vådområder og tilgroning. Ikke en statisk balance, men en dynamisk balance, hvor nogle nye vådområder og lysninger opstår, mens andre gror til. De ansvarlige dyr kaldes økologiske nøglearter. De sparer os maskiner og mandskab til statisk "naturpleje", da naturen bliver selvplejende. Dyr er billige!

Dyr er billige – dyr er penge

De store dyr og den vilde natur tiltrækker også mennesker. I en nationalpark skal der være plads til besøgende, men på naturens vilkår. Fordi der ikke er jagt, kan man komme tæt på dyrene i deres naturlige omgivelser. Det er en stor gevinst for friluftsliv og uddannelse. Og uden for nationalparken kan jægerne høste overskuddet af dyr. Sådanne attraktioner vil folk rejse langt for. Det giver økonomiske sidegevinster: turistindtægter og jobs. Dyr er penge!

Så kan Danmark også!

Regeringen må uden yderligere tøven opfylde løftet om at etablere reelle, internationalt anerkendte nationalparker. Vi er op til hundrede år bag andre europæiske nationer på dette felt! Et sammenligneligt land som det flade, tætbefolkede Holland har syv rigtige nationalparker (IUCN Kat. 2). Der er ingen grund til, Danmark ikke kan gøre tilsvarende.

Konklusion

Nepenthes har følgende opfordringer:

- 1) Danmark skal så hurtigt som muligt oprette nationalparker. Men kun nationalparker der i ord og ånd lever op til IUCNs definition (Kat. 2), og som er kendetegnet ved komplette økosystemer med vild, dynamisk og primært selvplejende natur og flest mulige hjemmehørende – gerne genindførte – økologiske nøglearter, skal kaldes "nationalpark".
- 2) Andre større, fredede områder bør også etableres i en strategi rettet mod et grønt netværk eller i samspil med nationalparker i biosfærer. Men andre fredede områder skal klart adskilles fra nationalparker i terminologi, formål, forvaltning og lovgivning.
- 3) Danmark indretter sin lovgivning og naturforvaltning således, at den ikke blot er i overensstemmelse med og gør brug af IUCNs Kategori 2, men også IUCNs øvrige kategorier af fredede områder.

Fakta-ark: Kategorier af fredede områder

Et fredet område er af IUCN defineret som: "Et areal til lands eller til havs særligt tilegnet beskyttelse og opretholdelse af biologisk diversitet, af naturlige ressourcer og tilknyttede kulturelle ressourcer, og som forvaltes via lovgivning eller andre effektive metoder."

Opfylder et område ovenstående definition kan det placeres i én af seks kategorier – hvis ikke, er det uden for kategori. Flere forskellige kategorier kan med fordel kombineres til ét større område. Uanset kategori kan forvaltning og ejerskab være placeret hos forskellige niveauer af offentlige myndigheder eller private.

Kategori nr. og navn	Naturlig- hed	Habitats- pleje	Friluftsliv	Ressource- udnyttelse	Be- boelse
Ia: Naturreservat Streng beskyttelse af natur med videnskabelig overvågning	√ √ √	Nej	Nej	Nej	Nej
Ib: Vildmarksreservat Stort vildmarks-område med minimal menneskelig påvirkning	√ √ √	Nej	√	Nej	Nej
II: Nationalpark Komplet økosystem uden ressourceudnyttelse, men med naturvenligt friluftsliv	√ √ √	√	√ √	Nej	Nej
III: Naturmonument Enestående naturfænomen	√ √	√ √	√ √	√	√
IV: Habitats/Artsforvaltningsområde Aktiv forvaltning til beskyttelse af specifikke habitater eller arter	√ √	√ √ √	√ √	√	√
V: Fredet Landskab Beskyttelse af natur og halvkulturlandskaber med friluftsliv og traditionel brug	√	√ √ √	√ √ √	√ √	√ √
VI: Ressourceforvaltningsområde Naturligt økosystem, men med bæredygtig ressourceudnyttelse	√ √	√	√ √	√ √	√

- √ = I mindre grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori
√ √ = I nogen grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori
√ √ √ = I høj grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori

Biosfære-reservat:

Består af:

- Kerneområde(r). Område beskyttet ved lov mod ressourceudnyttelse, for eksempel i form af en nationalpark (IUCN Kategori 2)
- Bufferzone. Omgiver kerneområdet og er klart afgrænset. Bæredygtig udnyttelse kombineret med bevarelse af biodiversitet og miljøforskning. F.eks. naturnært land og skovbrug, evt. i form af Fredet Landskab (IUCN Kategori 5)
- Overgangszone. Samarbejde mellem myndigheder, lokale og virksomheder om bæredygtig udvikling (Uden for IUCN kategorier)

Verdensarv-område:

Udpeges af IUCN, UNEP, WCPA og eksperter p.g.a. mindst ét af følgende kriterier:

- Enestående geologi (Jordens historie, livets historie eller aktive geologiske processer)
- Enestående eksempler på økologiske processer eller evolution
- Exceptionel smuk natur eller superbt naturfænomen
- Vigtigste områder for biodiversitet eller truede arter af særlig værdi

IUCNs definitioner på fredede områder findes på

www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/pdfs/iucncategories.pdf (kun definitioner)

www.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1994-007-En.pdf (rapport med forklaringer)